

"İmkan-i zati", "imkan-i zihni", "imkan-i muhal", "farz-i muhal" ve "vehim" arasındaki ince farkları izah eder misiniz?

İmkan-ı Zati: Bir şeyin aslında mümkün olma haline denir. Yani bir şeyin olabilirlik halidir.

Mesela Karadeniz zatında pekmez denizine dönüşebilir. Allah dilerse Karadeniz'i pekmez haline dönüştürebilir. Bu zatında mümkündür, yani olması mümkün bir şeydir. Bir de zatında muhal olma hali vardır; yani hiçbir zaman olması mümkün olmayan şeylere denir.

Mesela bir insanın uluhiyet kazanması, zatında mümkün olmayan bir şeydir. Mahlukat hiçbir zaman uluhiyet vasfı kazanamaz. Bu zatında mümkün olmayan bir şeydir. İmkan-i zati, imkan-ı muhalin tam karşıtıdır.

İmkan-i Zihni: Zatında mümkün olan bir şeyin, zihnen olmuş gibi kabul edilme halidir.

Mesela, Karadeniz'in pekmez olmasını zatında mümkündür diye, zihnen de pekmez kabul etmek, akli bir hastalıktır. Bir şeyin zatında mümkün olması, zihnen de olmasını gerektirmez. Bizim bir şeyi zihnen kabul etmemiz, bir delil ve burhan ile olabilir. Yani delil ve işaretler Karadeniz'in pekmeze dönüştüğünü gösteriyor ise, ancak o zaman zihnen onun pekmez olduğunu kabul ederiz. Yoksa, delilsiz ve işaretsiz, zatında mümkündür diye onu pekmez olarak kabul etmemiz, zihni bir hastalıktır. Bu yüzden imkan-ı zati ile imkan-ı zihniyi karıştırmamak gerekir.

Ankara'ya gidecek birisi, "Ankara şimdi batmış olabilir"diyerek, gitmekten vazgeçse, balıkçı "Şu an Karadeniz pekmez olmuştur, öyle ise balığa çıkmak yersizdir." deyip çıkmasa, hayat zehir olur ve çekilmez bir hale dönüşür. Yani kainatta sabit bir bilimsellik kalmaz, her şey karmakarışık bir vaziyet alır. Buda zihinsel bir anarşiye yol açar.

İmkan-ı Muhal: Olması imkansız olan şey demektir. Yani olması ebedi ve ezeli bir şekilde mümkün olmayan şeylere **imkan-ı muhal** denir.

Mesela, bir insanın Allah'ın ezeli ve ebedi bir sıfatı ile vasıflanması, mesela sonsuz kudrete sahip olması, imkan-ı muhaldir, yani olması imkansız bir şey demektir.

Farz-ı Muhal: Olması imkansız olan bir şeyi olmuş gibi kabul edip, farklı ve zıt manalarını düşünmek ve onun imkansızlıklarını akla yaklaştırmak işlemidir. Bu tamamen zihnin zıt ve olması mümkün olmayan manalar üzerinde egzersiz

---

yapmasıdır. Yani farazi ve varsayımlar üzerinden giderek, batılın imkansızlığını kanıtlamak ve ispatlamaktır.

Mesela, farz-ı muhal olarak elmayı, elma ağacı icat etse idi, şöyle olmazdı, böyle imkansız olurdu, deyip sebeplerin yaratma vasfından ne kadar uzak olduğunu göstermeye çalışmak, bu kapsama girer ki, Risale-i Nurlarda bu metot çokça kullanılır.

Vehim: Kelime olarak müphem ve mânasız korku, belirsiz fikir ve düşünce anlamlarına geliyor. Aynı zamanda cüz'i ve ince mânaların anlaşılmasına yarayan bir idrak kuvveti. Günümüzün tabiri ile **asılsız ve mesnetsiz kuruntu** demektir. Akıl ve iradenin terbiyesine girmeyen ve insanı sürekli taciz eden bir duygudur.

İnsan bu duygu sayesinde fikren ve manen teyakkuzda durur ve terakki eder. *Bu duygunun esiri olmamak kaydı ile insana faydalıdır.* Akıl ve kalp itminan bulsa da bu vehim kuvveti kolay kolay teslim-i silah etmez. Ancak ilimde ve imanda yüksek makam sahibi zatlar, bu duyguyu teslim-i silaha mecbur ediyorlar. Yani vehim de tıpkı farz-ı muhal gibi asılsız ve gerçekliği olmayan zihni bir varsayım ve kuruntudan ibarettir.

Yerçekimi kanunu, şu anki işleyen hali ile yakın-i ilmidir. Yani bilimsel bir hakikattir, inkarı mümkün değildir. Ama zatı itibari ile bu kanun yok da olabilir, başka bir kanuna da dönüştürülebilir. Lakin yokluğuna veya başka bir kanuna dönüştüğüne dair elimizde kati bir delil ve işaret yoktur. Öyle ise onun varlığından şüphe etmek, ya da sırf olabilir ihtimali ile onu farklı bir kanun olarak algılamak, zihni bir hastalık ve **vehim**dir. Bu kanunun zıt durumlarını zihinde hayali ve fikri olarak düşünmek ise **farz-ı muhal**dir.